

It og ophavsretten

FORBUNDET AF IT-PROFESSIONELLE

Forbundet af It-professionelle

prosa.dk

Telefon: 3336 4141

Fax: 3391 9044

prosa@prosa.dk

formand@prosa.dk

faglig@prosa.dk

akasse-kbh@prosa.dk

København - hovedkontor

Ahlefeldtsgade 16,

1359 København K.

Åbningstid: 9 - 15, mandag dog 10 - 15

Århus

Møllegade 9 - 13,

8000 Århus C.

Åbningstid: alle hverdage kl. 10 - 15

Odense

Overgade 54,

5000 Odense C.

Åbningstid: alle hverdage kl. 10 - 15

Ålborg

Steen Blichersgade 10,

9000 Aalborg.

Redaktion:

Ansvarshavende:

Hanne Lykke Jespersen

hlj@prosa.dk

Teknisk produktion:

PROSA.

Illustrationer: PROSA

Foto: iStockphoto.com

Tryk:

KLS Grafisk Hus

Mine ophavsmæssige rettigheder og muligheder som it-professionel.

En pjece om ophavsretten, patentloven og international lovgivning og hvilke rettigheder og muligheder du har som it-professionel

København november 2003

INDHOLD

Indledning	6
Hovedreglen	6
Hvad er et edb-program?	7
Ansattes ophavsret	8
Hvis udviklingen ikke er en del af arbejdet	8
Stiltiende overdragelse	9
Andre begrænsninger	9
Markedsføringsloven	10
Ikke-ansattes ophavsret	10
(f.eks. konsulenter/freelancere/studerendes)	
Generelt	10
Studerende	11
Internationalt	13
Hvad beskytter ophavsretten?	13
Patenter, brugsmodeller & opfindelser	13
Patenter	13
Brugsmodeller	15
Opfindelser under ansættelsesforhold	15
Web-design	17
Generelt	17
Multimedie	17
Design af web-sites	17
Hvad er et design?	18

Backup/privat kopiering.....	18
Backup af edb-programmer.....	18
Privat kopiering	18
Digital kopiering - hvad er lovligt?	19
Generelt	19
Lovlige kopier	20
Ulovlige kopier.....	20
Edb-programmer	20
Bemærk.....	20
Programmer mv. til fjernelse af beskyttelse i edb-programmer	21
Generelt	21
Udvikling og brug af programmer under open source licenser	21
Andre open source og Fri software licenser	23
Afslutning.....	23

Mine ophavsmæssige rettigheder og muligheder som it-professionel.

Indledning

Hvilke rettigheder har du som ophavsmand til et it-system med tilhørende dokumentation? Hvis du er studerende, udvikler, freelance-konsulent eller selvstændig, henvender denne pjeces sig til dig. Pjecen er skrevet i sommeren 2003.

Hovedreglen

I ophavsretslovens §1, stk 3 står der, at „Værker i form af edb-programmer henregnes til litterære værker“.

De særlige bestemmelser, der omhandler f.eks. musik og billedkunst kan altså ikke benyttes på edb-programmer (læs mere om det under Web-design).

Ordet „Værker“ kan tolkes. Edb-programmet skal have „værkshøjde“ for at blive omfattet af ophavsretsloven. Værkshøjde kan ikke tolkes entydigt, men normalt kræver det, at „det er originalt i den forstand, at det er ophavsmandens egen intellektuelle frembringelse“. Ganske få linier kode eller programmer, som er meget lig andre vil næppe have den fornødne værkshøjde. Et program, der beregner en anden-grads ligning ud fra standardformler, vil eksempelvis ikke være originalt nok.

Hvis du vælger et andet (og måske mere fyldigt) programmeringssprog, vil det næppe heller kunne løfte „værkshøjden“, f.eks. hvis det nævnte program udvikles i assembler-sprog.

Hvis du er ophavsmand til et edb-program med værkshøjde, har du ret til at kopiere, ændre på og sælge programmet. En køber kan ikke foretage kopiering af et program til brug for andre, hvis han kun har købt en enkeltbrugerlicens. Han har dog lov til at tage kopier med henblik på sikkerhedskopiering mv. (se mere under Backup samt Privat kopiering).

Det er ulovligt at oversætte programmet til et andet programmeringssprog i erhvervsøjemed. (ophavsretslovens §2).

Du har også ret til at blive nævnt som ophavsmand i henhold til god skik (ophavsretslovens §3, stk. 1). Men da programmørens navn sjældent nævnes i et edb-program, når det afvikles, har det i praksis ingen betydning. God skik er normalt, at man skriver sit navn i kildekoden.

Rettighederne varer som hovedregel i 70 (halvfjerds) år fra ophavsmandens dødsår (§63). Dog har databaser kun beskyttelse i 15 (femten) år. (§71). Definitionen af databaser her er indholdet af databasen (altså de data der er i basen), ikke selve databaseprogrammet, som jo i sin form er et edb-program (se afsnittet Hvad er et edb-program?)

Værker i form af edb-programmer henregnes til litterære værke

De fleste rettigheder i loven kan fraviges ved aftale. Det er helt normalt i it-branchen, at kunden søger at sikre sig ophavsretten. Normalt får den it-professionelle kompensation for dette ved at modtage (ekstra-) betaling. Ganske mange edb-programmer, især standardprogrammer, sælges uden kildekode. Derimod sælges mange edb-programmer, som specielt er fremstillede til kunden med kildekode. Eventuelt opbevares kildekoden i forseglet tilstand, som så kan benyttes ved f.eks. konkurs, død osv.

Hvad er et edb-program?

Definitionen i bemærkningerne til loven i 1989 fastslog „Et edb-program er en række instruktioner eller oplysninger, fikseret i en hvilken som helst form eller på et hvilket som helst medium, som tilsigter direkte eller indirekte at bringe en datamat til at angive, udføre eller opnå en bestemt funktion, opgave eller et bestemt resultat“.

Der har endnu ikke været sager, hvor det har været nødvendigt for retten at afgøre, om noget er et edb-program eller ej.

Du skal være opmærksom på, at programmets grundlæggende algoritme/ide, ikke betragtes som et edb-program. Du kan således ikke få ophavsret til en generel ide om f.eks. et tekstbehandlingsprogram, men algoritmen/ideen kan muligvis patentbeskyttes (mere om dette under patenter).

Er man flere om at udvikle et edb-program, er ophavsmanden/mændene den/de personer, som har tilført programmet det originale præg. Standardrutiner og almindeligt programmeringshåndværk giver ingen rettigheder.

Ansattes ophavsret

Ifølge §59 i ophavsretsloven overgår ophavsretten til et edb-program, der er frembragt af en arbejdstager under udførelsen af dennes arbejde eller efter arbejdsgivernes anvisninger til arbejdsgiveren.

Hovedreglen er, at har du et almindeligt ansættelsesforhold som funktionær og laver et edb-program, overføres ophavsretten til arbejdsgiveren. Denne regel gælder, hvad enten programmet indgår som en del dit almindelige arbejde, om du har fået det ekstraordinært pålagt fra arbejdsgiveren, om det er lavet inden eller uden for normal arbejdstid, om det er lavet på arbejdsstedet eller hjemme. Reglen tager heller ikke hensyn til, hvem der ejer det udstyr (f.eks. computeren, udviklingsprogrammet osv.) edb-programmet er lavet med.

Hvis udviklingen ikke er en del af arbejdet

Hvis du derimod er kok eller chauffør, og det ikke indgår i din jobfunktion at lave edb-programmer, og du udvikler et program, uden at arbejdsgiveren har pålagt dig det, tilhører ophavsretten dig. Det samme gælder, hvis du er ansat til at lave edb-programmer, men udvikler et program, som arbejdsgiveren ikke har givet en instruks om at lave og som ikke ligger inden for det, du normalt laver.

Arbejdsgiveren kan ikke kræve retten overført, uanset om du har brugt arbejdsgiverens udstyr til at udvikle programmet med (f.eks. en hjemme-pc), og uanset om programmet er lavet i arbejdstiden. Men det er klart, at hvis du benytter arbejdstiden til at lave arbejde, som er uvedkommende for arbejdsgiveren, kan du risikere andre sanktioner, f.eks. advarsel, fyring og i ekstreme tilfælde bortvisning.

Disse grænser bliver selvfølgelig mere og mere flydende, efterhånden som teknikken udvikler sig. En sekretær, der som en del af sit arbejde udvikler en meget avanceret makro til et tekstbehandlingssystem, der benyttes i virksomheden, vil skulle overdrage rettighederne til arbejdsgiveren. .

Det skal fremhæves, at den nævnte overdragelse af ophavsretten kun gælder edb-programmer.

Den ansatte har som udgangspunkt ophavsretten til databaser og multimedia-programmer. F.eks. har journalister ophavsretten til egne kildedatabaser, dog har en Højesteretsdom fra 1978 fastslået, at ophavsretten til databaser vil overgå i det omfang, at indholdet er nødvendigt for arbejdsgiverens sædvanlige virksomhed. Det er en hovedregel, at ophavsrettens overgang til arbejdsgiveren for „ikke-edb-programmer“ (disse jo er undtaget specifikt) er afgrænset af arbejdsgiverens sædvanlige virksomhed. Det betyder, at ophavsretten til øvrige dokumenter, du fremstiller: dokumentation, brugerhåndbøger, kursusmateriale osv. i det omfang, det ligger inden for arbejdsgiverens sædvanlige virksomhed, også skal overdrages til arbejdsgiveren.

Stiltiende overdragelse

Hvis du udvikler et program, som du selv har ophavsretten til, uden at gøre arbejdsgiveren opmærksom på, at ophavsretten er din (måske fordi du ikke ved det), kan ophavsretten derved overgå til din arbejdsgiver.

Andre begrænsninger

Mange udviklere har indbygget særlige klausuler i deres ansættelseskontrakter, som kan lægge yderligere begrænsninger på deres rettigheder. F.eks. ses det tit, at en ansat skal have særlig skriftlig tilladelse fra virksomhedens ledelse til at drive egen virksomhed i fritiden eller til overhovedet at have bierhverv ved siden af.

Du skal være opmærksom på, at funktionærlovens almindelige regler (se pjece om dette) forhindrer, at man driver egen virksomhed inden for samme branche som den virksomhed, man er ansat i. F.eks. er det normalt ikke tilladt som konsulent i et it-konsulentfirma, at have en bibeskæftigelse som it-konsulent i sin fritid uden arbejdsgiverens samtykke. Uanset at dette er rettet mod kunder, som virksomheden ikke har pt. Dette kan selvfølgelig fraviges ved aftale med virksomheden. Hvorimod det ikke vil være ulovligt for samme person f.eks. at undervise på en aftenskole i engelsk.

Det vil sige, at hvis ikke andet er præciseret

Må du:

- have selvstændigt bierhverv, som ikke er i konkret eller teoretisk konkurrence med din arbejdsgiver, og som ikke hindrer dig i at udføre det arbejde, du er ansat til
- være ansat i bierhverv, som ikke er i konkret eller teoretisk konkurrence med din arbejdsgiver (f.eks. undervisning på aftenskole).

Må du ikke:

- have selvstændigt bierhverv, som er i konkret eller teoretisk konkurrence med din arbejdsgiver, eller som i større eller mindre omfang hindrer dig i at udføre det arbejde, du er ansat til

Hvis din arbejdsgiver accepterer dit selvstændige bierhverv, så sørg for at få det skriftligt.

Markedsføringsloven

Langt de fleste edb-programmers grafiske udformning er beskyttet efter markedsføringslovens regler. Der skal nemlig ikke meget til for at være omfattet af markedsføringslovens såkaldte fremtoningsbeskyttelse. Det forudsætter dog, at der er en konkurrence-situation mellem de to programmer, og at den formodede krænker har haft kendskab til det program, som påstås plagieret.

Markedsføringsloven beskytter også erhvervshemmeligheder. Det vil sige oplysninger, som kun en begrænset kreds har kendskab til, f.eks. en særlig original løsning af et bestemt problem eller planer om ny funktionalitet i nye programversioner. Det er ikke tilladt at anvende eller videregive erhvervshemmeligheder i en periode på 3 år efter ansættelsesforholdets ophør.

PROSA anbefaler, at du altid kontakter PROSA, hvis du er i tvivl om dine rettigheder på dette område.

Ikke-ansattes ophavsret

(f.eks. konsulenter/freelancere/studerendes)

Generelt

Bestemmelsen i §59 gælder kun for et egentligt ansættelsesforhold. Er du tilknyttet en virksomhed som konsulent eller freelancer, hvor du udvikler eller vedligeholder edb-programmer, tilhører ophavsretten som udgangspunkt dig selv.

Virksomheden må i princippet bruge produktet, fordi det var jeres begges forventning da I indgik aftalen. Hvis det er en del af aftalen, at du skal udvikle et program, som skal sælges til en bestemt kunde, må du forvente, at virksomheden har ret til at sælge produktet til denne kunde, uden at de derved krænker din ophavsret. Hvis aftalen er, at du skal producere et standardprodukt for, at det kan blive solgt til mange, kan virksomheden gøre det, uden derved at krænke din ophavsret. Blot er det virksomhedens ansvar, at du er bekendt med den forventelige brug af produktet.

Hvis du som freelance-konsulent er tæt knyttet til virksomheden, kan du risikere at blive betragtet som ansat. Derved mister du alle dine ophavs-mæssige rettigheder. Nogle afgørende faktorer er, hvor længe du har været knyttet til virksomheden, om du får en fast månedlig betaling, eller om I har en prisaftale på de produkter, du leverer.

Hvis køber vil være sikker på, at han har ophavsrettighederne, må netop ophavsrettigheder indgå i aftalen med konsulenten/freelanceren. Ellers risikerer køber, at han kun må bruge programmet, ikke ændre, videreudvikle eller kopiere programmet uden ophavsmandens tilladelse.

Omvendt må konsulenten/freelanceren sikre sig i de tilfælde, hvor der er tæt forbindelse med køber, hvis han/hun vil være sikker på selv at bevare ophavsretten til de udviklede produkter.

Ejer du dit eget firma, tilhører programmet virksomheden. Går dit firma konkurs, tilhører rettighederne boet, som så kan søge at sælge programmet for at tilfredsstille kreditorers krav.

Vælger du at starte et nyt firma og udvikle videre på programmet uden aftale med boet, har du overtrådt ophavsretsloven.

Studerende.

Er du studerende og udarbejder et program i samarbejde med en virksomhed, uden at der foreligger en særlig aftale eller et egentlig ansættelsesforhold, tilhører ophavsretten dig. Det er fastslået i cirkulære nr. 169 af 16/07/1973 om anvendelsen af de studerendes opgaver og deres rettigheder i forbindelse hermed. Dette cirkulære giver yderligere anvisninger til højere læreanstalter omkring de studerendes rettigheder.

Er i flere, der sammen laver programmet, tilhører ophavsretten de af jer, der har lavet de originale dele af programmet, som har den fornødne værkshøjde. Laves opgaven i samarbejde med f.eks. en lærer, kan ophavsretten tilhøre alle i fællesskab. Hvis der opnås et økonomisk udbytte af opgaven, skal de studerende have deres del heraf, udmålt efter den enkeltes indsats. Det er skolens opgave at gøre de studerende opmærksom på dette, når skolen indhenter dit samtykke, således at der kan træffes en aftale.

For elever ved erhvervsskoler m.v. gælder følgende jf. bekendtgørelse om eksamensordning på erhvervsskolerne mv. (BEK nr 573 af 21/06/1996).

§ 1. Bekendtgørelsen omfatter alle eksaminer og prøver ved uddannelser, der giver grundlag for udstedelse af prøve-, eksamens- og uddannelsesbeviser på erhvervsskoler samt på andre skoler mv., der er godkendt til de pågældende uddannelser eller kurser, medmindre andet er bestemt

§ 55. Eksaminanden har ophavsretten og mod betaling af eventuelle udgifter til materialer, som er anvendt ved prøven, også ejendomsretten til produkter, der fremkommer som resultat af en prøve, jf. dog stk. 2 og § 27, stk. 2. Hvis eksaminanden ikke gør ejendomsretten gældende inden for 4 uger, overgår ejendomsretten til skolen.“

Stk. 2. Hvis prøveforløbet inddrager parter uden for skolen, herunder virksomheder, institutioner mv., aftales det mellem skolen, eksaminanden og tredjeparten, i hvilket omfang skolen, eksaminanden eller tredjeparten under respekt af gældende ophavsretlige regler er berettiget til at anvende de resultater, der fremkommer som et led i prøveforløbet, herunder om eventuelle oplysninger vedrørende tredjepartens forhold, der forekommer i opgaveløsningerne, må offentliggøres.“

Der er altså ingen tvivl om, at ophavsretten tilhører dig. Du skal huske at kræve ejendomsretten inden for 4 uger efter eksamen. Her kan skolen dog kræve, at du betaler for evt. materialer. Der er dog den undtagelse, at har du inddraget en tredjepart (det kunne f.eks. være en virksomhed, du samarbejder med), skal der laves en aftale med denne om brugen og offentliggørelse. Denne regel ændrer ikke på, at ophavsretten er din, men kan begrænse ophavsretten på visse punkter. En virksomhed kan have givet dig fortrolige oplysninger (f.eks. beregningsregler, interne procedurer osv.), som konkurrenter ikke må få kendskab til.

Aftaler, som er åbenlyst urimelige, kan dog tilsidesættes jf. aftalelovens §36. Hvis du som studerende presses til at overgive din ophavsret til skolen f.eks. i forbindelse med karaktergivning, kan en sådan aftale ophæves.

Husk, at cirkulærerne kun gælder for de uddannelsesinstitutioner, der er nævnt. Det vil sige, at f.eks. private uddannelser ikke er omfattet. Men der hersker ikke tvivl om, at ophavsretten tilhører dig, med mindre andet er aftalt, idet du jo ikke har et ansættelsesforhold til skolen.

Internationalt

Ophavsretten er internationalt anerkendt via en række konventioner og EU-direktiver. Reglerne gælder, hvis du har lavet edb-programmer i de lande, som er omfattede, ligesom du selvfølgelig ikke må krænke rettigheder, som tilhører udenlandske virksomheder eller programmører.

Hvad beskytter ophavsretten?

Ophavsretten beskytter alene den måde, hvorpå en funktion er programmeret. Selve ideen bag funktionen er ikke beskyttet og vil således kunne anvendes i et nyt program, uden at dette er i strid med ophavsretslov-

givningen. Det er kun kildekoden, der er beskyttet. Den må til gengæld hverken bruges til salg, kopiering eller videreudvikling.

Det er helt tilladt at lade sig inspirere af andre programmer, også til at lave programmer, som løser nøjagtig samme problem. Men det er altså ikke tilladt at løse problemet på samme eller næsten samme måde ved at plagiere programkode og struktur.

Patenter, brugsmodeller & opfindelser

Patenter

Patentreglerne vedr. edb-programmer er under ændring. EU har godkendt et direktiv, som tillader softwarepatenter under særlige omstændigheder. Dette er pt. ikke implementeret i dansk lovgivning, men forventes at blive det i efteråret 2003. Derfor bør du sikre dig, at du har seneste udgave af denne pjece. Du kan få pjecen på www.prosa.dk eller ved at kontakte PROSA. Nedenstående er gældende dansk lovgivning.

Patentloven §1

Stk 1.

„Den der har gjort en opfindelse, som kan udnyttes industrielt, eller den, til hvem opfinderens ret er overgået, har i overensstemmelse med denne lov ret til efter ansøgning at få patent på opfindelsen og derved opnå eneret til at udnytte denne erhvervsmæssigt“.

Stk 2.

Som opfindelser anses især ikke, hvad der alene udgør

- 1) opdagelser, videnskabelige teorier eller matematiske metoder.
- 2) Kunstneriske frembringelser
- 3) Planer, regler eller metoder for intellektuel virksomhed, for spil eller erhvervsvirksomhed eller programmer for datamaskiner.
- 4) Fremlæggelse af information.

Stk 3.

Hardware udviklet til computere, f.eks. printer, skærme, tilbehørskort, kan således patenteres uden problemer.

For så vidt angår edb-programmer der „alene udgør programmer for datamaskiner“ kan *ikke* patenteres. Men dine edb-programmer kan patenteres, hvis de indgår som et led i en opfindelse. Et edb-program, der styrer en robot, der fremstiller dele til biler, kan patenteres som en del af den samlede opfindelse. Normalt kan programmet i dette tilfælde ikke patenteres som en helhed, den centrale algoritme i programmet kan være patenterbar, hvorimod man næppe vil kunne patentere brugerfladen eller de dele af programmet, som ikke er særlige.

Hvis vi i det ovennævnte eksempel forestiller os, at robotten via et program kan føle, om der er fejl på et emne, kan denne algoritme formentlig patenteres, hvorimod brugerfladen til start og stop af robotten næppe kan.

Der patenteres dagligt talrige edb-programmer. I USA, hvor edb-programmer kan patenteres, udstedes der særligt mange patenter. Det betyder i praksis, at du skal sikre dig grundigt, hvis du ønsker at eksportere programmer til f.eks. USA, idet dit program kan indeholde patenterede elementer, som vil krænke et amerikansk patent.

Patenter gælder normalt i 20 (tyve) år.

Patent- og Varemærkestyrelsen foretager al patentering i Danmark. Yderligere oplysninger om, hvorledes du kan patentere dine opfindelser, kan findes på www.dkpto.dk

Brugsmodeller

En brugsmodel er et såkaldt „lille patent“. Der er dog en række væsentlige forskelle på brugsmodeller og patenter. Gyldigheden er kun 10 år mod 20 år for et patent, og så stilles der ikke så store krav til opfindelsens nyhedsværdi, som for patenter.

Patent- og Varemærkestyrelsen registrerer brugsmodeller i Danmark. Yderligere oplysninger om, hvorledes du kan opnå dette for dine opfindelser, kan findes på www.dkpto.dk

Brugsmodeller er omfattet af samme regelsæt som patenter. Opfindelser, der alene udgør programmer for datamaskiner, kan således ikke opnå brugsmodelordning. Jf. ovenstående afsnit.

Fordelen ved at benytte brugsmodelordningen er, at den er billigere, lettere og hurtigere at opnå, idet den ikke kræver så stor værkshøjde.

Ulempen er at den kun gælder i 10 år, og at den ikke anerkendes i en række lande.

Opfindelser under ansættelsesforhold

Hvis du opfinder noget under et ansættelsesforhold, gælder „Lov om arbejdstageres opfindelser“ (kaldet opfinderloven).

Da en studerende ikke har et ansættelsesforhold på sin skole, er loven ikke gældende for studerende, der opfinder noget på studiet eller i fritiden. Af samme årsag er den heller ikke gældende for freelance-konsulenter, som jo ikke er ansat, men blot har en aftale om at levere noget arbejde.

En opfindelse er noget, som kan patenteres eller registreres som brugsmodel. (se ovenstående afsnit om Patenter og Brugsmodeller). Opfindelser, der alene udgør programmer for datamaskiner, vil ikke være omfattet.

En særrregel siger, at „lærere og andet videnskabeligt personale ved universiteter og andre højere læreanstalter ikke er omfattet“. De har den fulde ret til de opfindelser, de selv har opfundet, medmindre andet er bestemt af anden lov eller følger af en aftale. §1, stk. 3.

Loven fastslår, at hvis man opfinder noget, som må anses at være nået gennem tjenesten, og som falder ind under virksomhedens arbejdsområde, er arbejdsgiveren berettiget til at kræve retten til opfindelsen overdraget for et eller flere lande. Samme ret har arbejdsgiveren, selvom opfindelsen ikke falder ind under hans virksomheds arbejdsom-

råde, hvis opfindelsen angår en opgave som virksomheden har stillet. (§5). I alle andre tilfælde tilhører retten arbejdstageren. (§3)

Arbejdstageren er forpligtiget til straks at underrette arbejdsgiveren med angivelse af sådanne oplysninger, at arbejdsgiveren er i stand til at bedømme opfindelsens betydning (§6). Arbejdsgiveren har herefter 4 måneder til at beslutte, om han ønsker at overtage opfindelsen eller ej (§7).

Arbejdsgiveren er forpligtiget til at give dig en rimelig godtgørelse for din opfindelse (§8), medmindre værdien af opfindelsen ikke overstiger, hvad der måtte forudsættes, at du skulle præstere i jobbet. Arbejdsgiveren kan ikke i din kontrakt aftale sig fra at give dig kompensation efter denne lov.

Hvis du søger om patent eller brugsmodeleregistrering op til 6 måneder efter din fratrædelse, skal du oplyse arbejdsgiveren om dette samt bevise, at opfindelsen ikke er gjort i forbindelse med tjenesten. Kan du ikke bevise dette, tilhører retten til opfindelsen din tidligere arbejdsgiver (§9). Denne 6 måneders frist kan efter aftale i din ansættelseskontrakt udvides til maksimalt et år. Aftaler, der rækker udover 1 år efter ansættelsens ophør, er ugyldige (§10).

Hvis du ikke har et fast ansættelsesforhold (f.eks. freelancekonsulent/studerende) eller er lærer/videnskabeligt personale (jf §1 stk 3), tilhører retten til opfindelsen dig, med mindre andet er aftalt mellem parterne.

Du har en meget stor forpligtigelse, hvis du mener at have gjort en opfindelse, mens du er ansat. Du skal informere din virksomhed detaljeret om opfindelsen og overdrage rettighederne, hvis de måtte ønske dette. Arbejdsgiveren vurderer, om en opfindelse falder ind under reglerne eller ej, med mindre det er helt åbenlyst, at den ikke gør det. F.eks. vil en programmør hos et advokatfirma, der opfinder en ny type ventilator til stalde, formentlig ikke skulle oplyse advokatfirmaet om sin opfindelse. Men er den pågældende programmør ansat i en virksomhed, der fremstiller eller kunne tænkes at fremstille ventilatorer til stalde, skal han/hun oplyse dette i henhold til opfinderloven.

Web-design

Generelt

Web-design adskiller sig på nogle punkter fra design af almindelig brugerflader til et program. De mest markante punkter er multimedie-muligheder (som selvfølgelig også er mulige i almindelige programmer, men sjældent benyttes) og det forhold, at almindelige programmer ofte designes ud fra en standardbrugerflade (f.eks. programmer til Windows) og derfor har stor lighed med hinanden. Et web-design derimod er noget „særligt“ for at give kunden en unik fremtræden.

Multimedie.

I multimediebegrebet ligger blandingen af forskellige medier f.eks. lyd, billede osv. Her skal du være opmærksom på, at billeder/video og musik, som er taget/komponeret af andre er ophavsretsligt beskyttet. Har du således ikke ophavsretsmandens tilladelse til brug, er dette ulovligt og kan medføre straf - bøde eller fængsel op til 1 år samt betaling af erstatning og godtgørelse til den, som har ophavsretten. Disse sanktioner er relativt hårde, og PROSA opfordrer dig til at tage dem meget alvorligt.

Komponerer du selv musikken, eller tager du selv billeder til din web, er disse omfattet af de almindelige regler for ophavsret. Dette beskrives ikke nærmere i denne piece. Yderligere information om rettigheder til musik og billeder kan fås via COPYDAN. (www.copydan.dk) samt KODA (www.koda.dk).

Udvikling af multimedia-programmer giver ikke pr. automatik arbejdsgiveren ret til ophavsretten til de programmer, den ansatte udvikler. Her er rettighedsforholdet som for journalister. Ophavsretten kan i visse tilfælde overgå til arbejdsgiveren, men det er ikke udgangspunktet.

Design af web-sites

Selve designet af en web-site, kan formentlig ikke beskyttes (jf. nedenstående om design-beskyttelse og registrering), men det vil normalt være omfattet af markedsføringslovens generelle regler, som forbyder plagiering af andres arbejde.

Det betyder, at du ikke uden tilladelse, må benytte andres design/ideer mv. Uanset at deres design er offentliggjort på internettet og dermed let at kopiere. Det kan derimod være tilladt at benytte mindre dele af et andet design, f.eks. en knap eller en særlig streg osv. Grænsen er flydende og der kan være kort afstand mellem inspiration og ulovlig plagiering.

Vær opmærksom på, at dette også gælder udenlandske web-sites, da ophavsretten i sin natur er international. Du kan få en oversigt over hvilke lande, der er omfattet via

Samrådet for ophavsret (www.ophavsret.dk).

Hvad er et design?

Et design er formgivningen og udseendet af et produkt. Et design kan beskyttes ved henvendelse til Patent- og Varemærkestyrelsen. Yderligere oplysninger om hvorledes du kan beskytte dit design, kan findes på www.dkpto.dk

Designbeskyttelse kan ikke opnås på edb-programmer. De er specifikt undtaget jf. designlovens §2, stk. 2. Om web-design falder inden for lovens område er tvivlsomt. Men designet kan jo også benyttes af virksomheden til produkter og kan designbeskyttes i den forbindelse.

Markedsføringslovens generelle regler om god markedsføringssskik mv. forhindrer, en tredjemand at kopiere dit design i kommercielt øjemed.

Backup/privat kopiering

Backup af edb-programmer

Det er (selvfølgelig) tilladt at tage backup (sikkerhedskopiering) af programmer, som man har købt, lejet eller på anden måde er den retmæssige ejer til. Ligeledes må en leverandør af it-drift også tage backup af et program, som kunden retmæssigt ejer. (§36 stk. 2).

Backuppen må selvfølgelig ikke bruges til videredistribution (f.eks. kopiering) af programmet til tredje mand, eller til at mangfoldiggøre programmet med eller i øvrigt til brug udover, hvad der er aftalt mellem parterne. F.eks. må man ikke benytte backuppen til at lægge ind på en parallel maskine og dermed fordoble antallet af samtidige brugere, med mindre dette er specifikt aftalt.

Det er derimod tilladt at ændre i et købt program, hvis der er driftsmæssige årsager til dette. F.eks. at man ønsker at rette fejl, interface med andre programmer osv. Den viden, man opnår, må dog ikke misbruges (§36 stk. 1). Det er desuden også er tilladt at „besigtige, undersøge eller afprøve edb-programmet for at fastslå hvilke ideer og principper, der ligger til grund for de enkelte elementer i programmet, hvis dette sker i forbindelse med sådan indlæsning, visning på skærm, kørsel, overførsel lagring eller lignende af programmet, som vedkommende er berettiget til at udføre „ (§ 36 stk.3). Dette tillader også dekompilering af programmet under de ovenfor nævnte betingelser.

Privat kopiering

Nedenstående er sakset fra Kulturministeriets hjemmeside. www.kum.dk 20-06-2003.

Digital kopiering - hvad er lovligt?

Folketinget har i december 2002 vedtaget en ændring af ophavsretsloven. Ændringerne er sket på baggrund af det såkaldte Infosoc-direktiv fra EU.

Fra og med den 22. december 2002 gælder der derfor følgende regler for privat kopiering af musik-cd'er og dvd-film.

Kulturministeriet og Forbrugerrådet har udarbejdet denne kortfattede information om reglerne.

Generelt

Ifølge ophavsretsloven må du udelukkende tage såkaldte digitale kopier af fx cd'er og dvd-film, hvis det er til „personlig brug for fremstilleren eller dennes husstand“. Digital kopiering vil eksempelvis sige kopiering ved hjælp af cd- og dvd-brændere samt downloading fra internettet. Det er dog forbudt at omgå kopispæringer for at fremstille kopier. Du må under alle omstændigheder heller ikke fremstille en kopi på grundlag af et ulovligt forlæg, fx en kopi af en ulovligt kopieret cd.

Lovlige kopier

Du må gerne:

- Kopiere et værk, som ophavsmanden selv har givet tilladelse til at kopiere
- Kopiere en original cd/dvd lånt af en ven
- Kopiere en cd/dvd lånt på biblioteket
- Kopiere en cd og spille den til en privat fest (også hos andre)
- Kopiere en cd og lytte til den på kontoret på din arbejdsplads
- Kopiere en cd/dvd til bilen, sommerhuset, båden og til din discman eller mp3-afspiller
- Kopiere værker til personlig brug hentet på nettet, når værket er lagt ud med ophavsmandens samtykke
- Omgå eller bryde en kode eller kryptering på fx en dvd-film, en musik-cd eller netradio i det omfang, det er nødvendigt for at kunne se filmen eller lytte til musikken privat. Det er fx ikke ulovligt, at du bryder kryptering på en dvd, hvis det er nødvendigt, for at du kan afspille dvd'en på din private pc ved hjælp af fx et Linux-styresystem
- Bryde en dvd-regionskode

Ulovlige kopier

Du må ikke:

- Kopiere en kopi af en cd/dvd, når du har fået kopien fra andre
- Kopiere værker hentet på nettet, når værket er lagt ud uden ophavsmandens samtykke
- Forære en kopieret cd/dvd væk
- Udlåne, bytte eller sælge en kopieret cd/dvd
- Videresende et digitalt leveret værk via din e-mail.
- Bryde en kopispærring med henblik på fremstilling af en kopi af musik-cd'en eller dvd-filmen.

Edb-programmer

Ovenstående regler gælder ikke for edb-programmer, herunder computerspil. Her må du ikke foretage kopiering til personlig brug, men derimod kun nødvendig brugs- og sikkerhedskopiering. Det er ikke forbudt at omgå kopispærringer, der beskytter edb-programmer.

Bemærk

Selv om det kun er kort tid siden denne omtalte ændring, er der allerede lovændringer undervejs igen. Kulturministeren har den 8 oktober 2003 fremsat forslag i Folketinget om ændring af Ophavsretsloven ((lovforslag L17). Forslaget vil blandt andet medføre, at der

indføres „... forbud mod digital kopiering af af lånte og lejede værkseksemplarer, typisk musik-cd'er, dvd-film og elektroniske bøger.“ På grund af de meget omskiftelige regler, vil vi anbefale, at du jævnligt checker status.

Programmer mv. til fjernelse af beskyttelse i edb-programmer

Generelt

Ved beskyttelse af edb-programmer forstås alle former for tekniske indretninger, der anvendes til at forhindre misbrug af et edb-program. Det kan f.eks. være særlige hardware enheder (f.eks. 'dongler') der skal monteres på en computer for at programmet virker, særlige sikkerhedskoder (f.eks. aktiveringsnøgler, serienumre), særlige formateringer af medier (f.eks. disketter, CD-rom) osv.

I ophavsretsloven er der en særlig paragraf om dette, nemlig:

§ 75 b. Det er ikke tilladt at omsætte eller i kommercielt øjemed besidde midler, hvis eneste formål er at lette ulovlig fjernelse eller omgåelse af tekniske indretninger, som er anvendt til at beskytte et edb-program.

Paragraffen siger altså, at det ikke er tilladt at omsætte eller i kommercielt øjemed at besidde midler (f.eks. edb-programmer), hvis eneste formål er at fjerne/omgå (hacke) beskyttelse af edb-programmer.

I privat øjemed er det modsætningsvist tilladt at besidde dem, men du må stadig ikke omsætte dem. Ved „omsætte“ forstås købe, sælge, forære væk etc. Det er reelt ikke afklaret, om du må oplægge et sådant program eller kildekoden på et offentligt tilgængeligt sted (f.eks. en hjemmeside på internettet), men det er PROSA anbefaling, at du IKKE gør det.

Overtrædelse af denne paragraf straffes med bøde.

Udvikling og brug af programmer under open source licenser

Når man skal behandle emnet ophavsret for programmer, kommer man ikke uden om at behandle open source og fri software licenser.

I dette afsnit har vi valgt at behandle alle programmer, som er dækket af den såkaldte General Public License (GPL) licens. Den dækker flertallet af de programmer, som er

almindeligvis kendes som fri software/open source programmer, herunder Linux operativsystemet.

Formålet med GNU GPL licensen er at give alle brugere af programmet den fulde frihed til at benytte programmet, som de vil - men også pligten til altid at videregive de samme rettigheder til andre.

Denne frihed drejer sig altså ikke om prisen, men den frie ret til at disponere over programmet.

Det drejer sig om brugernes frihed til at køre, kopiere, distribuere, studere, ændre og forbedre programmet.

GNU GPL -licensen giver :

- friheden til at køre programmet til ethvert formål
- friheden til at studere, hvordan programmet virker og forandre det efter behov. Adgang til kildeteksten er en betingelse for dette.
- friheden til at redistribuere kopier, så du kan hjælpe andre.
- friheden til at forbedre et program og udgive dine forbedringer til offentligheden, så hele samfundet har gavn af det. Adgang til kildeteksten er en betingelse for dette.

GNU GPL licensen benytter altså den i ophavsretslovens §2 nævnte copyright til at videregive ovennævnte rettigheder til alle brugerne.

Men GNU GPL licensen giver også pligter - blandt andet gennem den såkaldte „copyleft“ bestemmelse. Copyleft betyder, at du er forpligtet til at stille alle tilrettede og udvidede versioner, som du måtte have udviklet til rådighed for alle andre - og med de samme licensregler, som det oprindelige program. Du skal altså altid videregive programmet - inklusive alle dine rettelser og tilføjelser - med de samme rettigheder, som du selv modtog det med.

Dette betyder også, at kommercielle software-leverandører ikke kan tage kildetekst fra program udgivet under GNU GPL licensen (eller andre licenser som understøtter copyleft)

Hvis du retter i programmet, har du pligt til at sikre, at det fremgår klart af kildeteksten, at du har gjort dette, ligesom datoen for ændringen skal fremgå.

En anden pligt er, at du altid skal være rede til at levere den fulde kildetekst til programmet til alle andre brugere af det.

Og du har endelige en pligt til at videregive GNU GPL licensen til alle modtagere af programmet, så de kender deres rettigheder (og pligter).

Open Source eller fri software betyder ikke „ikke-kommerciel“. Det er specifikt tilladt at gøre programmer tilgængelige for kommerciel brug, kommerciel udvikling og kommerciel distribution. Det er også tilladt at tilbyde kommerciel vedligeholdelse af GNU GPL programmer.

Se GNU GPL licensen i sin helhed her (på engelsk):

<http://www.fsf.org/licenses/gpl.html>

Andre open source og Fri software licenser

Der er en lang række andre open source og fri software licenser, men vi har valgt ikke at dække dette emne her i denne pjece.

Du kan selv læse mere om emnet her -

Fri software: <http://www.fsf.org/philosophy/free-sw.da.html#exportcontrol>

Open Source: <http://www.opensource.org/docs/definition.php>

Afslutning

Reglerne om ophavsret er relativt komplicerede. På en lang række områder findes der ikke krystalklare regler og afgørelser.

PROSA må derfor kraftigt opfordre dig til at bruge din sunde fornuft og samtidig søge at få mest muligt skriftligt, når du indhenter tilladelser mv. PROSA står selvfølgelig til rådighed for dig.

15-10-2003

Hanne Lykke Jespersen & Henrik Kroos

PROSA

PROSA

FORBUNDET AF IT-PROFESSIONELLE